

Stanovisko Výboru regionů – Snížení funkční negramotnosti – Ambiciózní evropská strategie proti vyloučení a na podporu osobního rozvoje

(2010/C 175/07)

VÝBOR REGIONŮ

- zdůrazňuje, že negramotnost a analfabetismus jako jev existují ve všech zemích světa a postihují 960 milionů lidí. Podle definice UNESCO z roku 1958 je analfabetem každá osoba, která se nikdy neučila číst a psát. Funkční negramotnost je stav, kdy si osoba nikdy správně neosvojila úroveň čtení, psaní a počítání nutnou pro každodenní život za rovnosti příležitostí;
- zdůrazňuje, že cílů Plánu vzdělávání a odborné přípravy na rok 2010, v němž se počítalo s 20 % snížením podílu žáků, kteří mají problémy se čtením a psaním, nebylo ani zdaleka dosaženo a že v novém strategickém rámci pro evropskou spolupráci v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET 2020“) byla stanovena odpovídající evropská referenční úroveň: v roce 2020 by podíl 15letých žáků, kteří mají problémy se čtením, matematikou a přírodními vědami, měl být nižší než 15 %; Výbor požaduje také evropskou definici negramotnosti;
- doporučuje:
 - podporovat výměnu osvědčených postupů na evropské úrovni, zejména výměn mezi místními orgány, které již vypracovaly pokročilé strategie boje proti negramotnosti. Mohl byt být zřízen rejstřík osvědčených postupů v podobě stálého fóra osvědčených postupů;
 - zařadit boj proti negramotnosti mezi průřezové cíle obnovené Lisabonské strategie po roce 2010;
 - zařadit boj proti negramotnosti mezi strategické hlavní směry Společenství pro řízení Evropského sociálního fondu.

Zpravodajka: paní Mireille Lacombe (FR/SES), členka regionální rady Puy-de-Dôme

I. POLITICKÁ DOPORUČENÍ

VÝBOR REGIONŮ,

A. Obecné zásady a připomínky

Skoncovat se zmatkem provázejícím definici negramotnosti

1. připomíná, že negramotnost a analfabetismus jako jev existují ve všech zemích světa a postihují 960 milionů lidí. Podle definice UNESCO z roku 1958 je analfabem každá osoba, která se nikdy neučila číst a psát. Pojem negramotnost pak označuje stav, v němž se nacházejí osoby, které prošly školním vzděláním trvajícím určitou dobu, ale přesto si po dobu školní docházky nedokázaly osvojit schopnosti číst, psát a počítat, které daný vzdělávací systém považuje za základní, a nedokáží tudíž číst a psát. Je třeba rozlišovat zvláštní druh negramotnosti, tedy funkční negramotnost, což je stav, kdy si osoba nikdy správně neosvojila úroveň čtení, psaní a počítání nutnou pro každodenní život za rovnosti příležitostí;

2. konstatuje na základě průzkumu PISA, který provedla OECD, že v Evropské unii roste počet mladých lidí, kteří mají problémy se čtením. Mezi roky 2000 a 2006 se jejich podíl zvýšil z 21,3 % na 24,1 %. Toto znepokojivé zjištění vyžaduje zvýšenou pozornost evropských institucí;

3. připomíná, že cílů Plánu vzdělávání a odborné přípravy na rok 2010, v němž se počítalo s 20 % snížením podílu žáků, kteří mají problémy se čtením, nebylo ani zdaleka dosaženo a že v novém strategickém rámci pro evropskou spolupráci v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET 2020“) byla stanovena odpovídající evropská referenční úroveň: v roce 2020 by podíl 15letých žáků, kteří mají problémy se čtením, matematikou a přírodními vědami, měl být nižší než 15 %. Požaduje také evropskou definici negramotnosti;

4. připomíná, že posouzení problému funkční negramotnosti a hledání jeho řešení je nejhodnější svěřit místní úrovni, neboť je pro negramotné často prvním kontaktním místem;

5. připomíná, že Evropský sociální fond, který ve většině členských států Unie podporuje programy zaměřené na boj proti negramotnosti, je vhodným finančním nástrojem, je však nesprávně nebo nedostatečně využíván z důvodu nedostatku rámce strategických směrů k tomuto tématu;

6. zdůrazňuje, že v době krize ekonomiky a zaměstnanosti je více než kdy dříve nutné zvládnutí klíčových schopností, aby byl umožněn přístup na trh práce. Schopnost číst a psát je základní kvalifikací pro budoucnost, jak ukazuje studie CEDEFOP, z níž vyplývá, že v roce 2015 bude 75 % pracovních míst spadat do kategorie vysoce nebo středně kvalifikovaných;

7. konstatuje, že aplikace Lisabonské strategie, která měla učinit Evropskou unii nejrozvinutější znalostní ekonomikou na světě, má sklon zaměřovat se na osoby nejvíce kvalifikované. Znalostní a inovační ekonomika se nicméně nemůže opírat pouze o předvoj vysoce kvalifikovaných profesionálů – je nutné, aby si celý trh práce osvojil klíčové dovednosti, které mu zajistí celoživotní vzdělávání a odbornou přípravu. Kromě toho tato strategie nemůže splnit své hospodářské cíle, budou-li v Evropě přetrvávat stále značně nerozvinuté oblasti. Boj proti negramotnosti je tedy pro Evropskou unii rovněž ekonomickým imperativem;

Skoncovat se stereotypy

8. Výbor regionů a subjekty působící v praxi, vzhledem k potřebnosti charakterizovat profil osob ohrožených funkční negramotností, ale i k nutnosti zabránit případným stereotypům, které jsou s tímto jevem spojené, konstatují následující skutečnost:

- negramotnost není výlučným problémem mladých lidí, neboť se týká všech věkových skupin, zejména pak osob starších 45 let;
- negramotnost je komplexním způsobem rozložena napříč územími, takže je obtížná jakákoli generalizace; ze statistik však vyplývá její silné zastoupení v městských oblastech postižených vyloučením a ve venkovských oblastech s omezeným přístupem ke službám;
- negramotnost se netýká pouze osob vyloučených z trhu práce, neboť je prokázáno, že polovina lidí trpících negramotností má zaměstnání;
- negramotnost nelze zaměňovat s přistěhovalectvím, neboť tři čtvrtiny negramotných hovoří jazykem dané země až po uplynutí pěti let od příjezdu. Boj proti negramotnosti proto nesmí být zaměřován s jazykovou politikou zaměřenou na migranty; boj proti negramotnosti je nedílnou součástí celoživotního vzdělávání;
- funkční negramotnost nerovnoměrně postihuje muže i ženy v různých věkových skupinách. V určitých případech je nutno pro účinné řešení tohoto problému přihlídnout i k genderovému hledisku;

9. připomíná, že Listina základních práv, jež se stala právně závaznou se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, v článku 14 zaručuje právo na vzdělání a právo na přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání. Vzhledem k tomu, že čtení a psaní je nezbytným článkem každého vzdělávacího procesu, musí Evropská unie, má-li respektovat toto právo na vzdělání, doplňovat a koordinovat činnost členských států a bojovat intenzivněji proti negramotnosti;

10. připomíná zájem na upřednostnění analýzy vzdělávacích potřeb v rámci programů celoživotního vzdělávání, zejména v úřadech a podnicích, s cílem identifikovat osoby trpící funkční negramotností a pomoci jim se zvládnutím základních schopností. Rada zaměstnaných negramotných se totiž uchyluje k úhybným strategiím a svoji negramotnost skrývá;

11. negramotnost je jako faktorem přispívajícím k vyloučení a chudobě, který brání občanům pracovat, omezuje jejich demokratickou a společenskou účast a závažně škodí jejich osobnímu rozvoji a obraně jejich práv;

B. Plánovaná opatření

Prevence, vstup mladých lidí na trh práce a profesní rozvoj

Výbor regionů doporučuje:

12. podporovat výměnu osvědčených postupů na evropské úrovni, zejména výměn mezi místními orgány, které již vypracovaly pokročilé strategie boje proti negramotnosti. Mohl byt být zřízen rejstřík osvědčených postupů v podobě stálého fóra osvědčených postupů. V případě strategií, které mají být zavedeny u mládeže, by bylo nutné zohlednit typologii obtíží při čtení tak, aby bylo možné poskytnout odpověď přiměřenou skutečným potřebám;

13. zařadit boj proti negramotnosti mezi průřezové cíle obnovené Lisabonské strategie po roce 2010;

14. podporovat prostřednictvím Evropského sociálního fondu podniky a úřady, které zavádějí programy odborné přípravy zaměstnanců trpících negramotností, a začlenit do nich příslušné postupy identifikace s nejvyššími zárukami na ochranu soukromí a identity pracovníků;

15. podporovat programy vzdělávání dospělých pokrývající potřebu negramotných občanů, kteří se neúčastní placené pracovní činnosti;

16. zařadit boj proti negramotnosti mezi strategické hlavní směry Společenství pro řízení Evropského sociálního fondu;

17. vypracovat evropskou definici negramotnosti včetně funkční negramotnosti;

18. zakotvit místní a regionální úroveň jako nejhodnější ke sladění prostředků k plnění strategických cílů a akčních plánů a zavést meziregionální a nadregionální koordinační mechanismy, které zaručí sbíhavost při aplikaci těchto prostředků. Je třeba podpořit ji ze strany vnitrostátních a evropských orgánů tak, aby bylo možno vypracovat plány, které všem občanům zajistí přístup ke čtení, psaní a základním schopnostem. Je třeba dbát především na to, aby příslušné vnitrostátní orgány při schvalování svých strategických cílů a stanovování programů postupovaly koordinovaně. V zásadě je třeba dát najevo přínos státu, územních orgánů, hospodářských subjektů a občanské společnosti;

19. navrhnout, aby orgány územních celků šly příkladem zavedením programů odborné přípravy pro své negramotné zaměstnance, v nichž budou začleněny příslušné postupy identifikace, a programů odborné přípravy pro ty, kteří mají potíže při výkonu svého zaměstnání. Tyto programy by mohly být finančně podporovány Evropskou unií;

20. podporovat rozvoj prevence a boje proti negramotnosti na trhu práce:

— V podnicích:

Informováním řídicích pracovníků o smluvní politice, dohodách odvětví a meziodvětvových dohodách o vyrovnávacích fondech umožňujících realizaci programů odborné přípravy, zajištění profesních postupů či uznání profesních poznatků;

— U zaměstnanců:

Informováním zaměstnanců o právu jednotlivce na vzdělávání a zajištěním jejich přístupu ke vzdělávacím poradcům, kteří jim pomohou s orientací;

21. zařadit do programu Evropského roku boje proti chudobě a vyloučení problematiku boje proti negramotnosti, která je faktorem prohlubujícím sociální vyloučení;

22. podporovat přístup k tisku – tištěného nebo elektronického – a mediální gramotnost zejména u mladých lidí, což jim umožní rozvoj kritického myšlení a seznámí je s kulturou psaného projevu s cílem lepší adaptace na moderní svět;

23. zahájit komunikační kampaň Evropské unie zabývající se tímto nešťastným jevem. Taková iniciativa by pomohla odstranit tabu provázející negramotnost a podnítila by postižené, aby vyhledali pomoc;

24. zlepšit mechanismy odborné přípravy negramotných občanů, kteří nejsou kvůli tomu, že nevykonávají pracovní činnost, obvykle identifikováni coby negramotní, a hrozí jim riziko vyloučení ze vzdělávacích programů. Jedná se o skupiny dlouhodobě nezaměstnaných, pracujících v domácnosti apod.;

25. zlepšit celoživotní vzdělávání u skupin samostatně výdělečně činných osob, jako jsou drobní zemědělci a drobní vlastníci, s cílem zlepšit jejich klíčové dovednosti a eliminovat funkční negramotnost, která je brzdou hospodářského rozvoje určitých výrobních sektorů;

26. věnovat zvláštní pozornost ženské populaci, zejména starším pracovnícím, mezi nimiž by se mohl vyskytovat vysoký podíl negramotných jako důsledek různého typu vyloučení;

27. podpořit evropský systém posuzování negramotnosti, který by obsahoval ukazatele a metody hodnocení, jež by byly společné všem členským státům Evropské unie;

28. podporovat integraci a koordinaci snah v oblasti celoživotního vzdělávání, regulovaného vzdělávání a vzdělávání dospělých s cílem dosáhnout společné strategie pro snižování negramotnosti;

C. Závěry výměn zkušeností se subjekty působícími v praxi

29. boj proti negramotnosti je nedílnou součástí politiky celoživotního vzdělávání (základního a navazujícího vzdělávání). Nelze ji zaměřovat s jazykovou politikou ve prospěch migrantů.

Jedná se o podporu přístupu všech ke psaní, počítání a základním schopnostem;

30. gramotnost zlepšuje hospodářskou výkonnost podniků a usnadňuje profesní a osobní rozvoj zaměstnanců. Čím lépe se budou cítit v práci, tím spokojenější budou i v životě;

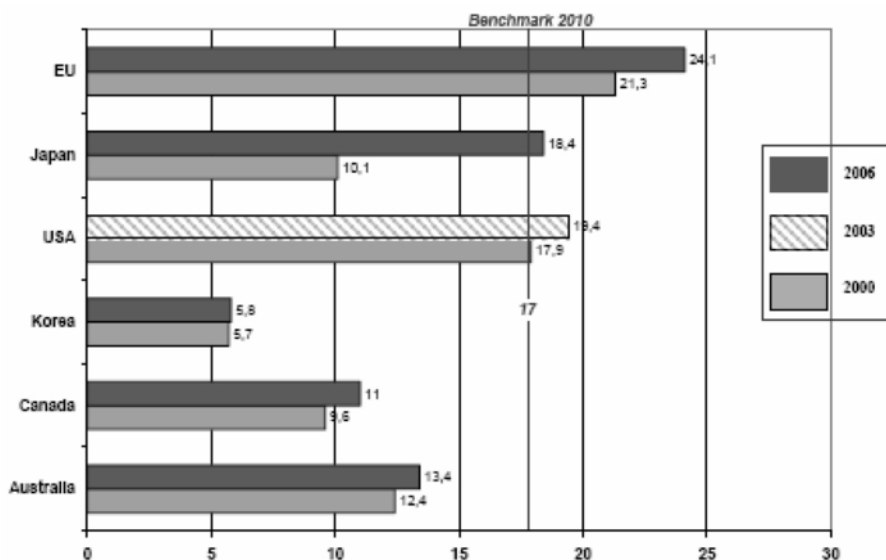
31. základní vzdělávání umožňuje předvídat změny a přecházet ztrátám zaměstnání. Posiluje ty nejzranitelnější a je prevencí rizika vyloučení;

32. politika prevence a boje proti negramotnosti by měla být čím dál více součástí politik v oblasti základního práva tak, aby se jí každá veřejná politika mohla přímo či nepřímo trvale účastnit;

33. po téměř 10 letech od zahájení Lisabonské strategie hrají místní a regionální orgány významnou roli coby poskytovatelé celoživotního vzdělávání, avšak také jako subjekty sociálního a hospodářského života členských států coby zaměstnavatelé a poskytovatelé služeb. Problém negramotnosti se jich přímo týká při poskytování služeb veřejnosti. Je třeba obrátit jejich pozornost k příkladům osvědčených postupů v příloze, podpořit výměny, vyzvat k dialogu se zainteresovanými stranami, což umožní zapojení místní a regionální úrovně do přípravy a realizace iniciativ na evropské úrovni.

II. PŘÍLOHY

Graf 2: Žáci s problémy s porozuměním textu (ve věku 15 let) v EU a vybraných třetích zemích v roce 2000 a 2006 podle měřítka používaného průzkumem PISA pro porozumění psanému textu (zdroj: OECD)

(Zdroj: sdělení Komise KOM(2008) 865 v konečném znění)

Příklady osvědčených postupů:

- nabídnout poradenství a iniciativy v oblasti čtení a psaní formou telefonické asistenční služby,
- programy odborné přípravy dospělých určené konkrétním cílovým skupinám,
- udělování diplomů za navazující vzdělávací programy ve spolupráci s univerzitami,
- vzdělávací, kulturní, společenské akce určené rodinám s cílem usnadnit pomoc dětem a bojovat proti přerušení školní docházky,
- zavedení kulturních aktivit určených zejména kočovným rodinám v rámci rodinných programů,
- četba jako prevence negramotnosti ve venkovském prostředí,
- vzdělávací a preventivní aktivity pro malé a starší děti v knihovnách,
- odborná příprava rodičů na podporu školní docházky jejich dětí,
- přístup ke kultuře základních poznatků pro vězně,
- asistence zaměřená na vstup mladých lidí s dokončenou školní docházkou a s vážnými problémy se zvládnutím základních poznatků na trh práce,
- základní učení a začleňování pomocí přípravy využívající elektronické nástroje,
- příprava na míru šitých programů základní odborné přípravy pro zaměstnance,
- zavedení programů základní odborné přípravy pro zaměstnance územních orgánů,
- přístup k základním poznatkům pro zemědělské pracovníky na prvním stupni kvalifikace,
- identifikace potřeb v oblasti základní odborné přípravy v návaznosti na pracovní místa,
- základní odborná příprava v podnicích,
- zvyšování informovanosti vedoucích pracovníků,
- rozvíjení regionálních strategií a akčních plánů s místními subjekty,
- rozvíjení práva na odbornou přípravu v podnicích,
- konsolidace základních schopností pro žáky v rámci postupu profesionalizace a validace nabytých zkušeností,
- základní odborná příprava v podnicích k zajištění profesního postupu,
- zavedení programů odborné přípravy s praxí v podnicích ke zlepšení přechodu ze školy do zaměstnání,
- odborná příprava v oblasti IKT a internetu,
- zřízení kontaktních míst pro veřejnost, jež usnadní orientaci v systémech veřejné dopravy,
- program identifikace negramotnosti v územních orgánech.

V Bruselu dne 10. února 2010

Předsedkyně
Výboru regionů
Mercedes BRESSO